

בענין רב ותלמידו מונים להם כשנים באו"ה וטו"ט

כולל להוראה ע"ש הר' נחום לאם

י"ז סיון ה'תשפ"ב

שלמה צוקר

שו"ע ונושאי כלים

1. טור חושן משפט הלכות דיינים סימן יח

א הביא אחד מבעלי דינין עדים לדבריו מכניסין העדים ומקבלין עדות כראוי...

2. בית יוסף חושן משפט סימן יח

ה כתב המרדכי בסוף פרק אחד דיני ממונות (סי' תשטו) דהא דאמרינן (סנהדרין לו.) הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד היינו דוקא כדאמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו שעתה מלמדו הדין [ו]על פיו סומך ואפילו כי האי גוונא אם הוא תלמיד כרב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הוה צריכי ולסבריה לא הוה צריכי יכול ללמדו בשעת הדין ודן עמו. אבל אם אין מלמדו עתה הדין בשעת הדין אף על פי שהוא תלמידו נראה שיכול לישב עמו בדין רק שיהא לו קצת סברא להבין קצת לישא וליתן כדי שלא יסמוך עליו לגמרי עכ"ל:...

3. דרכי משה הקצר חושן משפט סימן יח

(ג) כתב נמוקי יוסף (דף רע"ד ע"ב) (שם) דוקא לענין דיני נפשות או ממון רב ותלמידו אינם נמנין לשנים אבל לענין טהרה וטומאה ולאיסור והיתר נמנין לשנים אף על גב דצריך אף לסברתיה כו':

4. שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן יח סעיף ה

[יח] הא דאמרינן בגמרא הרב ותלמידו אין מונים להם אלא אחד, היינו דוקא בשעה שמלמדו הרב הדין ועל פיו סומך, ואפילו בכהאי גוונא אם הוא תלמיד כרב אמי ורב אסי דלגמריה דרב הוה צריכי ולסבריה לא הוה צריכי יכול ללמדו בשעת הדין ודן עמו. אבל אם אין מלמדו בשעת הדין, אף על פי שהוא תלמידו, מונים להם שנים, רק שיהיה לו קצת סברא להבין, לישא וליתן.

הגה: ולענין איסור והיתר או דיני טומאה וטהרה, אפי' צריך לסברתיה מונים להם שנים (נ"י).

5. סמ"ע על שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן יח סעיף ה

[יב] יכול ללמדו [וכו'] ודן עמו כו'. ור"ל ונמנה כשנים, וז"ל רש"י [ונ"י] פרק אחד דיני ממונות [סנהדרין ל"ו ע"ב רש"י ד"ה כי קאמר ונ"י י"ג ע"ב מדפי הר"ף ד"ה ותו], דאי משום גמרא דשמע מיניה, כל ישראל נמי ממשה קיבלו, ואין אלו טעמי הבנת לבו דנימא אם היתה חכמתו מרב אחר היה אומר טעם אחר. ובאיסור והיתר וטומאה וטהרה שהוראתן ביחיד, אפילו שאר תלמידים דגם לסברא דרבן צריכין נמנין כשנים אי נחלקו אחרים בדבר ומטיין הדין אחר הרוב וכדתני כו':

6. ביאור הגר"א על שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן יח סעיף ה

[יח] הא דאמרי' כ"כ מרדכי וכן מ' שם בגמ' א"ר שונה אדם לתלמידו כו' מתבי כו' מ' ששונה עמו בשעת הדין: [יט] ולענין איסור. שם בגמ' הטהרות כו' וערש"י שם:

הסוגיא המרכזית – סנהדרין לו

7. תוספתא מסכת סנהדרין (צוקרמאנדל) פרק ז הלכה ב

ובטמאות ובטהרות האב ובנו הרב ותלמידו שניהם נימנין [שנים] (כאחד ולא יהא יושב בצידו ואפילו הוא שותק אלא עומד והולך לו)

בקידוש החודש ובעיבור השנה ובדיני ממונות מתחילין מן הגדול בדיני נפשות מתחילין מן הצד שלא יהא לבו סמוך על דברי רבו

בדיני נפשות פותחין לו לזכות ואין פותחין לו לחובה חוץ מן המסית ר' יהושע בן קרחה אומ' אף המדיח:

8. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לו עמוד א עמוד ב

דיני ממונות הטמאות והטהרות כו'. אמר רב: אנה הואי במנינא דבי רבי, ומינאי דידי הוו מתחלי ברישא. - והא אנן מתחילין מן הגדול תנן! - אמר רבה בריה דרבא, ואיתימא רבי הלל בריה דרבי וולס; שאני מנינא דבי רבי, דכולהו מנייניהו מן הצד הוו מתחלי... דיני נפשות מתחילין מן הצד. מנא הני מילי? אמר רבי אחא בר פפא: אמר קרא לא תענה על רב - לא תענה על רב. רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מהכא ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש [את] חרבו ויחגרו איש [את] חרבו ויחגרו גם דוד את חרבו.

אמר רב: שונה אדם לתלמידו, ודן עמו בדיני נפשות. מיתבי: הטהרות והטמאות, האב ובנו, הרב ותלמידו - מונין להם שנים. דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות, קידוש החדש ועיבור שנה - אב ובנו, הרב ותלמידו אין מונין להן אלא אחד! כי קאמר רב - כגון רב כהנא ורב אסי, דלגמריה דרב הוו צריכי, ולסבריה דרב לא הוו צריכי.

9. רש"י מסכת סנהדרין דף לו עמוד א עמוד ב

שונה אדם לתלמידו - ומראה לו פנים לזכות ולחובה בתוך הדין, ודן עמו ונמנה עמו או לזכות או לחובה, ומטין הדין על פי התלמיד כאחד מן הדיינים.

הטמאות והטהרות - שהוראתן ביחיד ואין בהם מנין אלא אם כן חולקין וצריך לעמוד למנין, אם רבו הטמאין או המטהרין - מונין את האב ובנו, או את הרב ותלמידו בשנים, אבל דיני ממונות ונפשות ומכות שמנין שלהם אף בתחילת הדין (ומן) + מסורת הש"ס: מן + התורה, שזה צריך שלשה ודיני נפשות עשרים ושלשה, וכן קידוש החדש שצריך שלשה דמשפט כתיב ביה (תהלים פא) כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב ומוקמינן ליה בקידוש החדש במסכת ראש השנה (כה, ב), וכן עיבור השנה שצריך שלשה חמשה ושבעה, אין האב ובנו כשרין זה עם זה, ולא הרב ותלמידו נמנין אלא אחד, וסיפא דברייתא: לא ישב בצידו ואפילו שותק אלא יעמוד והולך לו.

כי קאמר רב - דתלמידו נמנה, לא אמר אלא כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוו צריכי למה ששמע מרב, אבל לסבריה - למצוא ראיות וליישב הטעמים, - אינן צריכין, הלכך גברא באפי נפשיה הוא, דאי משום גמרא דשמע מיניה כל ישראל נמי ממש קבלו, ואין אלו טעמי הבנת לבו אומר טעם אחר.

10. נימוקי יוסף מסכת סנהדרין דף יג עמוד ב

ודן עמו. ונמנה עמו לזכות או לחובה ומטין הדין ע"פ התלמיד כאחד מן הדיינים:

דלגמריה דרב הוו צריכי למה ששמע מרב. אבל לסבריה למצוא ראיות וליישב הטעמים אינם צריכין הלכך גברא באפי נפשיה הוא דאי משום גמרא דשמעו מיניה כל ישראל נמי ממש קבלו. ואין אלו טעמי הבנת לבו דנימא אם היה חכמתו מרב אחר היה אומר טעם אחר. אבל בשאר תלמידים דצריכי לסבריה אין מונין להם אלא אחד. ודיני ממונות שוה לענין זה לדיני נפשות אבל הטהרות והטמאות שהוראתן ביחיד מומחה אפילו שאר התלמידים נמנים בשנים אם נחלקו אחרים בדבר ומטין הדין אחר הרוב וכדתניא הטהרות והטמאות אב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים:

11. תוספות מסכת סנהדרין דף לו עמוד א

אין מונין להם אלא אחד - משום קידוש החדש ועיבור השנה איצטריך דלענין דין פשיטא דאין קרובים כשרים.

12. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

13. שר"ת אגרות משה אורח חיים חלק א הקדמה

אבל הוא מטעם שהנכון לע"ד בזה שהיו רשאים ומחוייבין חכמי דורות האחרונים להורות אף שלא היו נחשבים הגיע להוראה בדורות חכמי הגמ' שיש ודאי לחוש אולי לא כיוונו אמיתות הדין כפי שהוא האמת כלפי שמיא אבל האמת להוראה כבר נאמר לא בשמים היא אלא כפי שנראה להחכם אחרי שעיין כראוי לברר ההלכה בש"ס ובפוסקים כפי כחו בכובד ראש וביראה מהשר"ת ונראה לו שכן הוא פסק הדין הוא האמת להוראה ומחוייב להורות כן אף אם בעצם גליא כלפי שמיא שאינו כן הפירוש, ועל כזה נאמר שגם דבריו דברי אלקים חיים מאחר שלו נראה הפירוש כמו שפסק ולא היה סתירה לדבריו. ויקבל שכר על הוראתו אף שהאמת אינו כפירוש.

שיטת הרמב"ם

14. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יא

הלכה א מה בין דיני ממונות לדיני נפשות...

הלכה ו דיני ממונות וכן הטומאות והטהרות מתחילין מן הגדול שבדיינים ושומעין את דבריו, ודיני נפשות מתחילין מן הצד ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה.

+/השגת הראב"ד/ דיני ממונות וכן הטומאות והטהרות מתחילין וכו'. א"א אין הגמרא כן עכ"ל +.

הלכה ז דיני ממונות וכן הטומאות וכן הטהרות האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותן בשנים ודיני נפשות ומכות וקדוש החדש ועיבור השנה אב ובנו או הרב ותלמידו מונין אותן באחד .

הלכה ח זה שאנו מונין האב עם הבן בין באחד בין בשנים כגון שהיה האחד מהן בסנהדרין והשני היה מן התלמידים שאמר יש לי ללמד זכות או חובה שומעין דבריו ונושאים ונותנים עמו ונמנין עמו.

+/השגת הראב"ד/ זה שאנו מונים הבן עם האב בין באחד בין בשנים כגון וכו'. א"א חיי ראשי איני רואה לא טעם ולא ריח בדברים אלו כי למשא ומתן מאי מנין איכא ובשעת גמר דין אז הוא המנין והקושיא שהוקשה לו אינה כלום לפי הגירסא שלנו דבדיני ממונות נמי אין מונין להם אלא אחד וכיון דאינו עולה מן החשבון הרי הוא כמי שאמר האחד למחזי אתיתי שאינו פוסל בעדות וכן בדין והאב הוא הנשאר והבן הולך לו כדי שלא יטעה אדם בהן לומר שיהיו שניהן מן המנין והכי איתא בתוספתא עכ"ל+.

הלכה ט ובשעת גמר דין אין גומרין את הדין בקרובים שהדיינים הקרובים פסולין לדין כמו שיתבאר.

15. כסף משנה הלכות סנהדרין פרק יא הלכה ז

[ז] דיני ממונות וכן הטומאות והטהרות וכו'. ברייתא שם (דף ל"ו) הטהרות והטומאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות קידוש החדש ועיבור השנה וכו' אין מונין להם אלא אחד ופירש"י הטהרות והטומאות שהוראתן ביחיד ואין בהם מנין אם כן חולקין וצריך לעמוד [למנין] אם רבו המטמאים או המטהרים מונין [את האב ובנו או את הרב ותלמידו] שנים אבל דיני [ממונות] ונפשות ומכות שמנין שלהם אף בתחלת הדין ומן התורה שזה צריך שלשה וזה כ"ג וכן קידוש החדש שצריך שלשה דמשפט כתיב ביה וכו' וכן עיבור השנה שצריך ג' וה' וז' וכו' ע"כ. אבל גירסת רבינו אינה כן אלא כך היא דיני ממונות הטהרות והטומאות אב ובנו הרב ותלמידו מונים להם שנים דיני נפשות ומכות וכו' אין מונין להם אלא אחד: וכתב הראב"ד דיני ממונות וכן הטומאות והטהרות וכו' א"א אין הגמרא כן עכ"ל. ומאחר שגירסא אחרת היתה לרבינו אין כאן השגה:

16. רבינו חננאל מסכת סנהדרין דף לו עמוד א עמוד ב

אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות ומותבינן עליה הטהרות והטומאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים ודיני נפשות ודיני מכות וקידוש החדש ועיבור השנה אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד ופרקינן כי אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות ומונין אותן לשנים בתלמיד כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הוה צריכי לסבריה דרב לא הוה צריכי. יש מי שאומר הואיל ולא חישוב קיום שטרות בהדיהו מכלל דקיום שטרות בקרובים כשר. ולא היא אלא כיון דקתני דיני ממונות אף קיום שטרות בכללן הוא. ואין קרוב כשר אלא לומר זה כתב ידו של אבי.

17. לחם משנה הלכות סנהדרין פרק יא הלכה ז

[ז] דיני ממונות וכו' הטהרות וכו'. שם אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות מתיבי הטהרות והטומאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות קידוש החדש ועיבור שנה אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד ותירצו כי קאמר רב כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הווי צריכי ולסבריה לא הווי צריכי כך היא הגירסא בספרים שלנו והטעם לגירסתנו דטהרות וטומאות דהוראתן ביחיד מונין להם בשנים אבל כל הני אחרים דבעינן תלתא לא וכדפירש"י שם אבל רבינו גורס דיני ממונות עם טומאות וטהרות אב ובנו הרב ותלמידו נמי מונין להם בשנים והטעם לגירסתנו דבדיני ממונות היקלו דלא בעינן מומחים ועוד דמדאורייתא בחד סגי אבל הר"א ז"ל היה לו הגירסא כספרים שלנו ומפני כן כתב בהשגות על דברי רבינו א"א אין הגמ' כן ע"כ וכבר כתבתי דהגירסאות חלוקות הם ומקום השגה זה כאן הוא ובעל מגדל עז הביאה בחלוקה הקודמת לא ידע את מקומה:

18. חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף לו עמוד א

הטהרות והטומאות האב ובנו והרב ותלמידו מונין להם שנים. כך היא עיקר גרסת הספרים. וטעמא דמילתא שבהוראה אין צריך מנין שאפילו אח' מומחה הוא כשר לה ואין צריך המנין אלא במקום המחלוקת כגון שני תלמידי חכמים שווין בחכמה החולקים ואינן שווים במנין התלמידים שהגדול במנין התלמידי' הולכים אחריו ואב ובנו מונין אותן בשנים שההוראה כשרה בקרובים כמו ברחוקים. אבל בדבר שצריך מנין מן התורה כדיני ממונות ונפשות ואינן אינו נמנה בשביל הסברא שלמד מרבו וכן ראוי וכשאמרו למעלה שאח' מן התלמידים עונה ונמנה מן המנין לא אמרו אלא כשיש לו סברא מעצמו כגון רב כהנא ורב אסי וכ"ש שהאב ובנו שהן פסולין לדין שא"א שימנה האב ובנו בדיני ממונות. והתמה מהרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"א מה' סנהדרין שדיני ממונות והטהרות והטומאות אב ובנו הרב ותלמידו מונין אותן בשנים משא ומתן אבל בשעת גמר דין אין גומרין הדין בקרובים. וליתא דלא גרסינן דיני ממונות עם הטהרות והטומאות. וכן כתב רש"י ז"ל בפירוש וכן עיקר:

19. בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין דף לו עמוד א

הטמאות והטהרות ודיני אסור והיתר ופסול והכשר שהם דברים שבתחלת הוראתם אינו צריך מנין אלא שהוראתם ביחיד אם נזדמן שם מחלוקת עד שמתוכו צריך לעמוד למנין אם רבו המטמאין או האוסרים או הפוסלים ואם רבו המטהרים או המכשירים או המתירים כל שעמדו למנין מונין האב ובנו והרב ותלמידו בשנים שאין פסול קורבא בדברים אלו ולא סוף דבר בשעת משא ומתן אלא אף בשעת גמר הוראה אבל דיני ממונות ודיני נפשות ומכות וקדוש החדש ועבור שנה הואיל ומנין צריך בהם מתחלת הדין אין האב ובנו או הרב ותלמידו נחשבים אלא באחד ואף בזו לא נאמר על הדין עם האב שיצטרפו כלל אפילו לימנות כאחד אלא בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין אינן נמנין כלל והוא שאמרו בתוספתא שבשעת גמר דין לא ישב בצדו אלא ילך לו שהדין שנעשה בקרובים פסול כעדות וכן התלמיד ואף על פי שאין לו דין קורבא עם הרב לענין דין מיהא אינו מצטרף בגמר דין ואם היו תלמידים חשובים שאין צריכין לו אלא לדברים נעלמים שהוא מקובל אבל לא לסברא ושקול הדעת וידיעת הדברים הרגילין נמנין בשנים אם היו מן המנין מתחלתם יש מי שאומר שדיני ממונות נמנין האב ובנו ורב ותלמיד בשנים ומ"מ מפרשים אותה דוקא במשא ומתן אבל לא בגמר דין:

20. רדב"ז הלכות סנהדרין פרק יא הלכה ז

[ז] דיני ממונות וכן הטומאות וכו'. גירסת הספרים שלנו הטהרות והטומאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות וקידוש החדש ועיבור השנה האב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד וסיפא דברייתא לא ישב בצדו ואפילו שותק אלא יעמוד והולך לו והיא גירסתו של הראב"ד ז"ל וגירסת רש"י ז"ל ואמרו שם בתוס' משום קידוש החדש ועיבור השנה איצטריך דלענין דין פשיטא דאין קרובים כשרים ע"כ. אבל גירסת רבינו ברישא דיני ממונות הטהרות והטומאות וכו' וסיפא דיני נפשות ודיני מכות. וא"ת אמאי לא תני לה בהדי הנך דבין דיני נפשות לדיני ממונות וי"ל דלא תני אלא מאי דאיכא בין ד"נ לד"מ אבל האי דהכא איכא נמי בין הטהרות והטומאות ובין מכות וקדה"ח ועיבור השנה. ורבינו תירץ מה שהקשו בתוספות דהא דקתני גבי דיני ממונות מונין להם שנים לאו בשעת גמר דין קאמר אלא אם ישבו לדין והיו שקולים ונשארו ונתנו עם זה הדין והכריעו לאחד מן הצדדין ועמדו למנין והרי הרוב מזכין או מחייבין גומרין הם הדין ע"י הכרעתו והכי דייק סיפא דברייתא דקתני לא ישב בצדו ואפילו שותק מכלל שבתחילה היה נושא ונותן עמהם אבל בד"נ אף על פי שנושאין ונותנין עמו אינו מן המנין ואין הכרעתו הכרעה ואין מונין אלא האב או הרב לבד דוק ותשכח שעלו דברי רבינו כהוגן לפי גירסתו ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל ומ"ש בעל מגדל עוז בזה לא הסכים לדבר רבינו ולגירסתו :

בדין סנהדרין

אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להן אלא אחד. ופרש"י הטמאות והטהרות שהוראתן ביחיד וא"צ מנין אא"כ חולקין וצריך לעמוד למנין אם רבו המטהרין או המטמאין מונין את האב ובנו בשנים אבל דיני ממונות ונפשות ומכות שמנין שלהם אף התחלת הדין מן התורה וכו' אין האב ובנו כשירין זה עם זה ולא הרב ותלמידו נותנין אלא אחד. והיינו דבדיני טומאות וטהרות דלא הוי כי אם הוראה ולא דין משו"ה מצטרפין האב ובנו דל"ש בזה פסול קרובים משא"כ בדיני ממונות ונפשות דהוי דין ובה פסילי קרובים. וכ"ז לגירסא דידן אך הרמב"ם גורס דיני ממונות וטומאות וטהרות אב ובנו וכו' מונין להם שנים, וכמוש"כ בהל"ז והוה שהוקשה לו בהל' ח' ט' דהא קרובים פסולים לדין והוצרך לחדש דאיכא מנין שלא בשעת גמר דין והא דפסילי קרובים זהו רק בשעת גמר דין. והראב"ד גורס כגירסא דידן דבדיני ממונות אין מצטרפין וכמוש"כ בהל' ז' וא"צ כלל לחידוש הרמב"ם הנ"ל זהו שהשיגו בה"ח דל"ש משא ומתן רק בשעת גמר דין. ובדעת הרמב"ם נראה דס"ל דבכל דין מלבד מה שעומדים למנין לגמור הדין עומדין למנין קודם להכריע ההלכה והוי כדיני טומאות וטהרות דקרובים כשרים ורק לעמוד למנין בגמר דין דזהו הפסק פסילי קרובים אך מה שעומדים למנין להכריע ההלכה זהו כדיני טומאה וטהרה דקרובים כשרים.

וברמב"ם פ"י ה"ח וכו' אפי' אמר הנדון עצמו יש לי ללמד על עצמו זכות שומעין לו ועולה למנין והוא שיהיה ממש בדבריו. עכ"ל. והוה ממתני' דף מ. אך שם לא נזכר

כאילו מזכה במקומו ונתקשינו בזה דאיך יצטרף למנין ולפ"ד הרמב"ם א"ש דהא דרואים אותו כאילו עומד במקומו זהו לענין להכריע ההלכה דזה תלוי בדיעות ולא הוי דין ב"ד ובה שפיר מצטרף כיון דדעתו לזכות ודו"ק.

רמב"ם סנהדרין פ"י ה"ג תלמיד שהיה מזכה ומת רואין אותו כאילו הוא מזכה במקומו עכ"ל. והוה מהגמ' סנהדרין לד. דאמר ר"י בר' חנינא אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו. אלא דצ"ב איך שייך להחשיבו כאילו הוא חי ולצרפו לגמור הדין על פיו כיון דבשעת גמ"ד מת ולא הוי דיין כלל וגם אין אומר דעתו עכשיו.

וברמב"ם פ"א שם הל"ז, דיני ממונות וכן הטומאות והטהרות האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותן בשנים ודיני נפשות ומכות וקידוש החודש ועיבור השנה אב ובנו או הרב ותלמידו מונין אותן כאחד עכ"ל. ובהשגות שם א"א אין הגמרא כן ובהל' ח' ט' שם זה שאנו מונין האב עם הבן בין באחד בין בשנים כגון שהיה האחד מהן בסנהדרין והשני היה מהתלמידים שאמר יש לי ללמד זכות או חובה שומעין דבריו ונושאים ונותנים עמו ונמנין עמו. ובשעת גמר דין אין גומרין את הדין בקרובים שהדיינים הקרובים פסולים לדין כמו שיתבאר. ובהשגות שם א"א חיי ראשי איני רואה לא ריח ולא טעם בדברים אלו כי למשא ומתן מאי מנין איכא ובשעת גמר דין אז הוא המנין והקושיא שהוקשה לו אינה כלום לפי הגירסא שלנו דבדיני ממונות נמי אין מונין להם אלא אחד וכיון דאינו עולה מן החשבון הרי הוא כמי שאמר למחזי אתיתי שאינו פוסל בעדות וכן בדין וכו', עכ"ל. וביאור פלוגתתם דהנה בגמ' דף לו. הטהרות והטמאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים, דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות קידוש החודש ועיבור שנה דעולה למנין, ובאמת צ"ע דאיך יצטרף למנין לפסוק על עצמו ולפמש"נ א"ש דמש"כ הרמב"ם דמצטרף למנין היינו להכריע ההלכה דבזה אין דנין עליו כלל ורק דנין על ההלכה אם הדין דחייב או פטור ובמנין לגמר דין דזהו הפסק בזה ודאי דאין מצטרף. ולפ"ז י"ל דההלכה דתלמיד שזיכה ומת רואין אותו

22. שר"ת רדב"ז חלק ה ללשונות הרמב"ם סימן עא (אלף תמד)

(אלף תמ"ד) שאלת ממני אודיעך דעתי במ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' סנהדרין וז"ל דיני ממונות וכן הטומאות והטהרות האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותם בשנים ע"כ לא ידענא למאי נפקא מינה למנות אב ובנו בשנים כיון שאין גומרים הדין ע"פ הקרובים כדכ' הוא ז"ל אין גומרין את הדין בקרובים שהדיינין הקרובים פסולין לדון כמו שיתבאר ע"כ :

תשובה כבר השיגו הראב"ד ז"ל וכתב א"א אין הגמרא כן ע"כ וכן הקשו עליו אחרים לפי שגרסת הספרים שלנו כך היא פ"א דיני ממונות הטהרות והטומאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות קידוש החדש ועבור שנה אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין אותו אלא א' ע"כ וכתבו המפרשים ז"ל בטעמו של דבר שכל שהוראתו ביחיד ואין צריך מנין אלא א"כ יש מחלוקת וצריך לעמוד למנין האב ובנו מונין להם שנים אבל כל דבר שצריך מנין בתחלתו אפי' שאין שם מחלוקת אין מונין להם אלא אחד וכל השנויין בסיפא דברייתא צריכין מנין מתחלתן אבל הרב ז"ל היתה גרסתו דיני ממונות הטהרות והטומאות וכו' ונ"ל דטעמו של דבר דדיני ממונות והטומאות והטהרות אין צריך דקדוק גדול אבל הנך דקתני סיפא צריכין דקדוק גדול נפשות משום חומרת נפש וכן מכות הוי פלגי מיתה וקידוש החודש ועבור השנה צריך חשבון ודקדוק גדול ומשום הכי תני תנא דיני ממונות בהדי הטומאות והטהרות לפי שאין צריך דקדוק ולפיכך האב ובנו בשעת משא ומתן נמנין בשנים שאם היו האב ובנו מזכין ואחד מחייב הרי זה זכאי וכן איפכא וצריך המחייב להודות גם כן דכתיב אחרי רבים להטות ובשעת גמר דין יוצא האב או הבן ואומרים לו השנים אתה חייב או פטור ואעפ"י שאין גומרים אלא שנים אפי' אליבא דשמואל לא נקרא ב"ד חצוף כיון שבאין מכח ג' א"נ משכחת לה כגון שהוצרכו להוסיף בדיינין שהוסיפו שנים ונמצאו חמשה ונשארו ונתנו בדבר והסכימו האב והבן לדעת אחת ואחד מן השלשה עמהם הרי איכא אחרי רבים להטות ויוצא הבן או האב בשעת גמר דין והד' הנשארים אומרים לו חייב או זכאי. כל זה כתבתי לישב דברי הרב וגרסתו אבל גרסת הספרים שלנו היא הנכונה ועליה הסכימו רבים הילכך בדיני ממונות הרב ותלמידו או האב ובנו אין מונין להם אלא אחד אפי' בשעת משא ומתן והנלע"ד כתבתי:

23. נימוקי יוסף מסכת סנהדרין דף יג עמוד ב

ותו אמרינן בגמרא [דף לו א] דיני נפשות מתחילין מן הצד מנא הני מילי אמר רב אחא בריה דרב איקא בר פפא אמר קרא לא תענה על ריב לא תענה על רב: אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות [שם ע"ב] וכי קאמר רב כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוו צריכי ולסבריה לא הוו צריכי: פירוש על רב חסר י"ד ומשמע לא תחלוק על מופלג דב"ד כן פרש"י ז"ל: וכתבו המפרשים ז"ל לאו למימרא דאסור לענות על רב דאדרבה אסור לו לשתוק שהרי בדיני נפשות אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות שומעין לו ותלמיד היושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר אין לו לשתוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב כלומר שידברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא [לא] ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב כי יתבייש ממנו ויכניס דבריו ומפני כך חששו לזה בדיני נפשות מתוך חומר שבהם אבל בדיני ממונות אין אנו חוששין כ"כ לפיכך אם רצו מתחילין בגדול. ומיהו טוב הדבר להתחיל לעולם מן הצד כדאמרינן בפרק הניזקין (דף נח א) אמר רב אנא הואי במנינא דבי רבי ומנאי דידי מנו ברישא: